

pastinaak. Andere planten die huidprikkelend kunnen werken zijn, behalve de pastinaak: *Primula obconica*, — *sinensis*, — *Sieboldi*, — *curtusoides*, — *mollis*, — *Arendsi*, *Chrysanthemum indicum*, verschillende *Clematis*soorten, *Hedera Helix*, *Ruta graveolens*, *Humulus lupulus*, *Origanum majorana*, *Solanum Lycopersicum*, *Dictamnus fraxinella*, *Helleboris viridis*, *Solanum dulcamara*, *Eucalyptus globulus*, verder talrijke *Cactaceae*, *Asclepiadaceae* en vooral *Euphorbiaceae*.

Laportea moroïdes en *Rhus toxicodendron* kunnen zelfs aanleiding zijn tot allerheftigste huidaandoeningen, die gepaard gaan met hevige algemeene reactie. Soms zelfs is direkte aanraking van de plant niet noodig, om de huidaandoeningen te voorschijn te roepen. Het zich bevinden in een kamer, waarin *Primula obconica* of het wandelen voorbij een exemplaar van *Rhus toxicodendron* is soms voldoende.

De verschijnselen zijn in de lichte gevallen: jeuken en roodheid van de handen, speciaal branderige interdigitaalheid, de huid wordt rood, zwelt en is pijnlijk. Verder kunnen dan roode papels ontstaan die weer kunnen overgaan in blaasjes, soms zelfs groote blazen vormen. Dit kan zich uitbreiden van de handen op onderarmen, gelaat, borst, genitalien, enz. Soms treedt koorts op en lymfklierzwellings. In ernstige gevallen kunnen de blazen veretteren en zelfs heeft men wel tijdelijke verlammingen van beide beenen gezien. Meestal gaan deze verschijnselen in 1—1½ week terug, maar enkele gevallen met letalen afloop zijn bekend. Deze ernstige verschijnselen zijn speciaal bij *Rhus*-soorten gezien.

Een zeer aardig boekje over plantengiften is: F. K a n g i e s s e r, *Vergiftungen durch Pflanzen und Pflanzenstoffe*. Jena, Gustav Fischer.

H. W. BERIUSOHN, Med. doct.

Notenkrakers op zee. — Varende op de hoogte van de Belgische kust zag ik Vrijdagmorgen, 28 Oct., op de verschansing een tweetal notenkrakers zitten. De dieren waren weinig schuw, zoodat ik op mijn gemak de fraaie en eigenaardige teekening van bruin en wit kon bewonderen. Waar ze gebleven zijn weet ik niet, daar ik ze bij 't aan tafel gaan uit 't gezicht verloor.

Groningen, 1 Nov. 1921.

H. VAN DIJKEN, Marconist s.s. „Maartensdijk.”

Libellentrek. — Woensdag 25 Mei was ik 's morgens 10 uur op de Duinen van Westerschouwen en ik zag daar over de duintoppen in ééne richting van West naar Oost duizenden, ja honderdduizenden, misschien waren het wel millioenen van die groote libellen (wij noemen ze op het dorp „heeren” of „glazenmakers”) vliegen, wel gedurende 2 uur. Zij vlogen zoo dicht, dat zij onzen weg belemmerden en herhaaldelijk tegen je aansootten. Nooit heb ik zoo iets gekzien. Lang er naar kijkende zou men werkelijk duizelig worden van dien ononderbroken vlucht.

Den anderen dag op den zelfden tijd waren er slechts enkelen.

Ik heb ook in Oosterbeek in Mei op een warmen avond wel eens gezien, dat meikevers kwamen aanzetten uit de uiterwaarden naar de bosschen.

JOH. WESSELINK.

Libellen en Vogeltrek. — In jaargang XIX, aflev. 5¹) van de „Levende Natuur” vind ik enkele interessante mededeelingen over libellentrek. De libellen werden door den heer J. W. Kessler waargenomen op enkele dagen van midden Juni, in talrijke exemplaren in N. Oostelijke richting over den Haag vliegend. De soort determineerend, kwam hij met Brehm op *Libellula quadrimaculata*. Ook in 1900 en 1889 was dezelfde soort trekkend waargenomen (zie hierover het artikel van den Heer Thijsse in *De Lev. Nat.* van Juli 1900).

Tevens meldt in diezelfde aflev. van jrg. 19 de heer H. G. van Everdingen een trek van millioenen libellen in Z.W.(i) richting op 16 Juni. Deze waarnemingen hebben betrekking op 't jaar 1914.

Bizonder trof me nu de libellentrek van 17, 18 en ook nog 19 October in de Hollandsche duinen. Ik ging 's morgens om 9.30 wandelend van den Haag naar Noordwijk aan Zee op den 17en October. Daar ik meer aandacht schonk aan den vogeltrek op deze mooie warme Trekmaandagen, lette ik er eerst niet op, maar weldra viel me toch de groote libellen-

1) Zie verder nog de waardevolle mededeelingen in aflev. 7 en 12 van dienzelfden Jaarg.

beweging in Zuidwestelijke richting op. De meeste passeerden over de zeereepduinen en volgden den bodem over top en door dal op ± 1 M. hoogte. Eén voor één of ook wel heel vaak gecopuleerd om samen de reis naar 't Zuiden voort te zetten. Voor zoover ik het kon opmaken, leek(en) het me(een) *Sympetrum*soort(en)? te zijn, ook Jan Verwey in Noordwijk a. Zee was de libellentrek al opgevallen en die had de soort ook gedetermineerd, als behoorend tot het geslacht *Sympetrum* (hoogstwaarschijnlijk *vulgatum*). Ook den volgenden dag was de trek weer even sterk en nu zag ik ook (duinen tusschen Noordwijk a. Zee en Zandvoort), dat ze de binnenduinen volgden.

Woensdagmorgen 19 October fietste ik den Nieuwen Zeeweg af naar de kust. 't Is misschien wel de moeite waard, om even aandacht te schenken aan de opmerking van den heer Thijsse in aflev. 5, Jrg. 26, dat de Nieuwe Zeeweg nog wel eens in de Korte Mededeelingen verschijnen zou. Over bijna de geheele lengte zag ik de libellen den Zeeweg oversteken en het wekte mijn verwondering, hoe kunstig ze wisten te koersen door berken, vlieren en andere heesters naar het Zuidwesten. Het gedrag van de waterjuffers was kalm, zonder overhaasting, terwijl de trekvogels, als Vinken en Spreeuwen zich in haastige vlucht voortspoedden.

De Nieuwe Zeeweg ligt prachtig gelegen voor het doen van trekwaarnemingen. Dat ik er ook de vlugge zwierige libellen trekkend zou zien, verheugde me zeer, ofschoon mijn vreugde wel wat getemperd werd door het geknal op konijnen en fazanten, dat er den geheelen morgen onafgebroken voortduurde.

Het is interessant, hoe onze trekkende vogels afwijken van hun trekroute door een of andere hindernis, b.v. een dorp of stad, ofschoon er ook vele zijn, die door bepaalde omstandigheden, hiervan weer afwijken en hun gewone route behouden. In de tram van Zandvoort naar Haarlem zag ik een kleine koppel Vinken aankomen, die plotseling hun trekweg door de snelrijdende elektrische tram zagen afgebakend. In plaats van nu aan den achterkant van het rijtuig uit te wijken, vlogen ze eerst een geweldig eind mee. al hooger en hooger klimmend, om dan plotseling met een grooten boog de wagen voor te gaan passeeren.

Heel mooi zag ik Maandag 24 October, hoe onze trekvogels door koude en storm ook heelemaal van de wijs raken. Het is bekend genoeg, dat het bar weer was in die dagen, zoo zelfs, dat er nog meerdere schepen met man en mu's zijn vergaan. Plotseling intredende koude en stormachtig weer deden massa's vogels noodzaken hals over kop weg te vluchten naar betere oorden en zoo vertoonde zich boven onze stad het ongewone schouwspel (voor zoover ik tenminste heb kunnen nagaan, heb ik zoiets nog niet eerder gezien) dat vele Bonte Kraaien en Kieviten zich aan beide zijden van den grijzen Martini in overhaaste vlucht naar 't Zuidwesten spoedden. Het telegrafisch weerbericht leerde, dat er in de oostelijker streken van Duitschland een lage temperatuur was ingetreden, in Zweden meldde men zelfs vorst.

De windrichting was Noord-oost en daar ik al de Bonte Kraaien eigenaardig schuin zag vliegen, ('t leek wel of ze in plaats van naar 't Zuidwesten naar 't Noordwesten trokken) viel me op, dat hun trekrichting loodrecht stond op de richting van den wind, die een respectabele snelheid bezat.

In bijna de meeste gevallen vliegen ze buiten de stad of over de buitenwijken van mijn woonplaats naar 't Zuidwesten.

Dat op dergelijke trekdagen deze „rushes” (zie Trekstation verslag „Ardea”, Jrg. 8 aflev. 1) groote afmetingen kunnen aannemen, is door onze trekwaarnemers dan ook al voldoende aangetoond.

Opmerkelijk is nog, dat de Wilsters (Goudpluivieren) zich ook eerst in deze dagen begonnen te vertoonen vlak bij de stad (behalve een enkele uitzondering in September), terwijl het vorige jaar al veel bij de poeliers aanwezig waren, enkele weken eerder.

Groningen.

F. KOSTER.

AANGEBODEN:

Microscop., Mester. 300—500 \times . Occ. 2 en 4. Obj. 3 en 6 (verstelbaar) à f 40,—.
Amstelveen.

F. W. ESTOPPEIJ.